

Bratislavské visuté záhrady

Historická krajinná štruktúra vinohradov na juhovýchodných svahoch Malých Karpát siaha do samotného srdca Bratislavy. Stala sa súčasťou jej krajinného obrazu, súčasťou jej kultúrnej identity. Tak, ako sa postupne vytratili tradičné vechy a vinárne z ulíc Bratislavy a nahradili ich bary a puby, strácajú sa spolu s nimi aj vinohrady nad Bratislavou. Miznú pod tlakom zástavby, keďže svojou polohou, poskytujúcou krásne výhľady na celé mesto, sú atraktívnou lokalitou pre luxusné bývanie. Reštitúcie a nové spoločensko-ekonomické podmienky so zmenenými vlastníkmi a užívateľmi právami k pozemkom sa premietajú aj do fyzickej štruktúry územia. Mnoho vinohradníckych honov je neobhospodarovných a neudržiavaných, postupne zarastajú náletovou vegetáciou a čakajú na zmenu funkčného využitia.

V snahe zachovať túto jedinečnú časť vinohradníckej kultúrnej krajiny v Bratislave, zachovať vinohrady ako zelené územie mesta prístupné všetkým vrstvám obyvateľstva a súčasne, podľa vzoru iných európskych metro-pol, vytvoriť moderný verejný park, ktorý zatiaľ Bratislave chýba, Magistrát hlavného mesta Bratislavy prichádza s projektom Bratislavské visuté záhrady. Bratislava takýmto spôsobom môže nadviazať na svoju výnimočnú históriu zakladania parkov, keďže dnešný Sad Janka Kráľa, založený v roku 1775, bol prvým verejným parkom v strednej Európe. Týmto projektom mesto otvára tému zelenej politiky mesta a súčasne tému ochrany kultúrnej krajiny a historických krajinných štruktúr. Partnermi projektu sa stali univerzity orientujúce sa na architektúru, urbanizmus a záhradnú a krajinnú architektúru: Fakulta architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre a Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Projekt podporili aj Slovenská komora architektov, Spolok architektov Slovenska a mesto Viedeň, kde vinohrady tiež predstavujú prechodovú zónu medzi husto zastavanými oblasťami a prírodným prostredím lesa. Viedeň má skúsenosti s využitím vinohradov aj pre verejnosť, napríklad vo forme vínnych ciest.

Študentské návrhy

V úvodnej fáze projektu študenti vysokých škôl, zapojení do projektu, spracovávali v rámci ateliérových prác návrhy visutých záhrad pre vytýpanú lokalitu vhodnú pre vznik terasovitých záhrad – lokalitu vinohradov v zóne Podhorský Pás, nachádzajúcu sa za internátom Mladá garda, neďaleko opusteného kameňolomu – chráneného Rösslerovho lomu, medzi železnicou a okrajom lesa.

Prvé ateliérové práce s témou Bratislavských visutých záhrad pre túto lokalitu, ktoré vznikli na pôde STU v Bratislave a na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre boli koncom januára a začiatkom februára vystavené v priestoroch Primaciálneho paláca. Verejnosť mohla 24 prác vyše 50 študentov pripomienkovať prostredníctvom knihy postrehov a pre veľký záujem verejnosti o projekt Bratislavských visutých záhrad bola výstava o týždeň predĺžená oproti pôvodne plánovanému termínu. Študentské práce z akademického prostredia priniesli rôzne zaujímavé pohľady a vízie akým smerom by sa mohol uberať rozvoj tejto zóny. Uvažujú s možnosťami

rozičného funkčného využitia územia, ale najmä s využitím vinohradov ako parku. Navrhujú napríklad vinohradnícke múzeum s využitím terás vinohradov pre prezentáciu pestovania viniča so sieťou vínnych pivníc, ovocné sady a kvetinové lúky, vyhladkové trasy cez vinohrady a terasy, naučné chodníky pre peších, cyklotrasy a bežecké chodníky. Do návrhov študenti zakomponovali aj prírodnú pamiatku Rösslerov lom, kde je možné vidieť zaujímavé geologické štruktúry hornín. Keďže územie má byť moderným viacgeneračným parkom, využívajúcim všetkými vekovými kategóriami, vyhladkové terasy sú v návrhoch doplnené napríklad o detské herné prvky, ale aj o exteriérové posilňovacie stroje pre starších. Navrhované zaujímavosti, ako napríklad labyrinty zo živých plotov, viniča a mnohé ďalšie atrakcie by mali zabezpečiť návštevnosť parku.

Verejná diskusia k projektu

Výstavu študentských prác spre-vádzala aj odborná diskusia s témou Bratislavské visuté záhrady – filozofia a realizácia projektu, ktorá sa konala vo štvrtok 4. februára 2010 v Primaciálnom paláci. Zúčastnili sa jej zástupcovia Magistrátu hlavného mesta SR Bratislavy, Mestských lesov v Bratislave, Komory architektov Slovenska, Spoločnosti pre záhradnú a krajinnú tvorbu, Slovenskej technickej univerzity v Bratislave, Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre, Mendelovej univerzity v Brne, partnerského Mesta Viedeň a Nadácie Pontis. Účastníci diskusie vyjadrili podporu zámeru vybudovať reprezentatívny park hlavného mesta a zároveň sa pokúsili naznačiť, akým smerom by sa mala uberať realizácia tejto atraktívnej myšlienky.

Projekt má aj vlastnú internetovú stránku www.visutezahrady.bratislava.sk, ktorá zaznamenáva vysokú návštevnosť, komunikuje aj prostredníctvom stránok hlavného mesta a cez Facebook, s vyše tisícov fanúšikov. Zdá sa, že myšlienka bratislavských visutých záhrad naozaj oslovila všetkých a prichádza v pravú chvíľu, keď developerský boom Bratislavy pociťuje už aj potrebu investície do pridanej hodnoty zelene.

predpokladá spoluúčasť súkromného kapitálu. Je možné, že pre projekt budú vytýpané aj ďalšie možné lokality v meste, vhodné k umiestneniu Bratislavských visutých záhrad, v prípade niekoľkých menších lokalít by mohla vzniknúť aj sústava viacerých záhrad, ktoré by zastrešovali spoločný názov. Ak by sa takýto ambiciózný projekt zrealizoval, obyvateľom a návštevníkom mesta by ponúkol

Perspektívny pohľad na riešené územie vinohradov (autori študentských návrhov: Tomáš Hanáček, Ivan Godarský)

naozaj jedinečný verejný priestor zelene, kultúry a oddychu. Súčasťou tohto areálu by mohli byť aj kryté záhrady a kryté zelené priestory, ktoré by umožňovali využitie aj v zimnom období alebo za nepriaznivého počasia, ponúkajúci takto zdravú alternatívu využitia voľného času.

Bratislavské visuté záhrady v kontexte EDoK

Projekt Bratislavských visutých záhrad na terasách vinohradov dokumentuje aj celé spektrum problémov a otázok týkajúcich sa ochrany a zachovania hodnôt historickej vinohradníckej kultúrnej krajiny. Pre zachovanie takýchto území často nepostačuje len pasívna legislatívna ochrana, v prípade bratislavských vinohradov napríklad ochrana vyplývajúca z vinohradníckeho zákona alebo územného plánu, ale je potrebné uplatniť aj iné aktívne ekonomické nástroje, napríklad formou dotácií a úľav, ktoré by motivovali vlastníkov vinohrady obhospodarovať a udržiavať, alebo umožnili aj formou napríklad odkúpenia priamy vstup

verejného sektora do manažmentu územia vinohradov, ako by to bolo v prípade realizácie projektu visutých záhrad. Práve ekonomické motivácie majú najväčší vplyv na zmeny kultúrnej krajiny, v prípade vinohradov napríklad dotácie Európskej únie, podporujúce vyklčovanie vinohradov, môžu viesť k strate tradičných historických krajinných štruktúr a mať negatívny vplyv na zmeny kultúrnej krajiny. Projekt Bratislavské visuté záhrady je taktiež dôkazom toho, že desať rokov od uvedenia problematiky

chápania hodnôt kultúrnej krajiny v Európskom dohovore o kultúrnej krajine a desať rokov skúseností pri hľadaní kľúča k jej efektívnej ochrane rezonuje už aj v spoločnosti, vo verejnosti a stáva sa prioritou aj pre samosprávy.

Katarína Kristiánová, Eva Putrová
Ústav záhradnej a krajinnnej architektúry, Fakulta architektúry
STU Bratislava

Pohľad z visutej lávky (autori študentských návrhov: Tomáš Hanáček, Ivan Godarský)

Budúcnosť projektu

Projekt sa zatiaľ nachádza v úvodnom štádiu formulovania myšlienok a vízií. Podľa bývalého primátora Andreja Ďurkovského ďalším krokom by mala byť urbanistická štúdia a hľadanie partnerov z oblasti súkromného sektora pre financovanie projektu. Mesto chce projekt čiastočne financovať z verejných zdrojov, no v podstatnej miere však